

Poglavlje 15

Ἀντιφῶντος Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητριᾶς 26–27

O autoru

Ἀντιφῶν ὁ Ῥαμνούσιος (Antifont iz Ramnunta, oko 480. – 411. pr. Kr.) atenski je političar i govornik, u povijesti zabilježen kao prvi plaćeni autor govora za druge (λογογράφος).

Živio je bez isticanja i bez sudjelovanja u javnome i političkome životu Atene sve do 411. pr. Kr. kad postaje jedan od glavnih aktera uspostave oligarhijske vlade Vijeća četiri stotine. Nakon pada Vijeća, za samo tri mjeseca, Antifont je doveden pred sud, na kojemu je zbog svoje uloge u zbivanjima osuđen na smrt. Antifontov govor u vlastitu obranu bio je jedan od najglasovitijih obrambenih govora starine, a Tukidid ga je smatrao najvećim govorom čovjeka osuđena na smrt.

Do nas je stiglo petnaest od šezdeset govora poznatih u Augustovo doba (već su se tada neki smatrali neautentičnima). Dvanaest govora objedinjeno je u takozvane tetralogije, govore za obje strane u izmišljenim sporovima: dva su govora optužbe i dva obrane, a redaju se naizmjenice. Svi su govori sastavljeni za slučajeve ubojstva (φονικοί λόγοι).

Uzmah demokracije od polovice V. st. pr. Kr. s naglaskom na aktivnome sudjelovanju građana u javnome prostoru (politika, sudstvo...) potaknuo je razvoj atičke proze. Snažnu potvrdu važnosti nove vještine govorenja u javnome životu Atene filolozi vide i u Antifontovim govorima, koji se nalaze na razmeđi između staroga i novoga govorništva.

O tekstu

Tekst koji čitamo pripada Antifontovu govoru *Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητριᾶς* (*Optužba maćehe za trovanje*). Govor se najčešće datira između 419. i 414. pr. Kr.

Riječ je o govoru optužbe na suđenju za ubojstvo; sin optužuje maćehu da je prije nekoliko godina otrovala oca. Optužba se temelji na dvjema tezama: da je maćeha dogovorila nabavku otrova te da je oca ubila namjerno. Maćeha je nagovorila neku robinju da nabavi otrov – ljubavni napitak – i da ga ocu. Dok su otac i njegov prijatelj Filonej, robinjin ljubavnik, bili zajedno na večeri, robinja ih je otrovala. Obojica su umrla, a robinja je odmah kažnjena smrću. No „prava Klitemnestra”, tvrdi optužba, tužiteljeva je maćeha.

U ovome izvatku tužitelj upozorava na to da se smilovati treba pri slučajnim nezgodama ili nesrećama, a beskrupulozna žena koja je namjerno ubila muškarca to ne zaslužuje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Antiphon Orator, In novercam 26–27

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον ἀπέκτεινεν, ὁ δ' ἀκουσίως καὶ βιαίως ἀπέθανε. πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν, ὧ ἄνδρες; ὅς γ' ἐκπλεῖν ἔμελλεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, παρὰ τε ἀνδρὶ φίλῳ αὐτοῦ εἰστιᾶτο· ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα. πῶς οὖν ταύτην ἐλεεῖν ἄξιόν ἐστιν ἢ αἰδοῦς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του; ἥτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνοσίως καὶ αἰσχροῦς ἀπώλεσεν.

οὕτω δέ τοι καὶ ἐλεεῖν ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι μᾶλλον προσήκει ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι. καὶ ὡσπερ ἐκεῖνον αὕτη οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους αἰσχυνηῖσα οὐδὲ δείσασ' ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου ἀπολομένη, καὶ μὴ τυχοῦσα μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνῃς μηδεμιᾶς παρ' ὑμῶν, τῆς δικαιοσύνης ἂν τύχοι τιμωρίας.

Analiza i komentar

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως
καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον
ἀπέκτεινεν,
ὁ δ' ἀκουσίως
καὶ βιαίως
ἀπέθανε.

ἡ μὲν... ὁ δ' koordinacija s pomoću čestica μὲν i δέ ovdje ističe suprotnost subjekata: „ona... a on...”

βουλεύσασα § 267

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

ἀπέθανε § 254, augment § 238; ἀποθνήσκω služi kao pasiv glagola ἀποκτείνω

Πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν,
ὧ ἄνδρες,
ὅς γ'
ἐκπλεῖν
ἔμελλεν
ἐκ τῆς γῆς τῆσδε,

παρά τε ἀνδρὶ
 φίλῳ αὐτοῦ
 εἰστιᾶτο;

Πῶς... οὐ... ἀπέθανεν upitni prilog πῶς uvodi izravno pitanje: „kako...?”
ὅς... ἔμελλεν odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu
ἔμελλεν § 231, augment § 234 bilješka, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐκπλεῖν § 244 (osnove § 301.B s. 116)

εἰστιᾶτο § 243, augment § 236, subjekt je prethodno izrečen relativom ὅς

ἢ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον
 καὶ κελεύσασα

ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν

ἀπέκτεινεν

ἡμῶν τὸν πατέρα,

πῶς οὖν

ταύτην ἐλεεῖν

ἄξιόν ἐστιν

ἢ

αἰδοῦς τυγχάνειν

παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του,

ἥτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν

ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα,

ἀλλ'

ἀνοσίως καὶ αἰσχυρῶς

ἀπώλεσεν;

πέμψασα § 267 (osnove § 301.B s. 116)

κελεύσασα § 267, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu δοῦναι: „da...”

δοῦναι § 307, glagol ima dopunu u infinitivu πιεῖν; ἐκείνῳ je dalji objekt
 δοῦναι

πιεῖν § 254

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

πῶς... ἄξιόν ἐστιν upitni prilog πῶς uvodi izravno pitanje: „kako...?“

ἐστιν § 315

ἄξιόν ἐστιν imenski predikat, fraza koja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεεῖν rekcija: τινα; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

τυγχάνειν rekcija: τινος; § 231 (osnove § 321.19), infinitiv u službi subjekta § 492

του = τινός

ἦτις... οὐκ ἠξίωσεν odnosna zamjenica ἦτις uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „ona koja...“

ἠξίωσεν § 267, augment § 235, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεῆσαι rekcija: τινα; § 267

ἀλλ’... ἀπώλεσεν suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu: „nego...“

ἀπώλεσεν sc. αὐτόν; § 318, augment § 238

οὕτω δέ τοι καὶ

ἐλεεῖν

ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι

μᾶλλον προσήκει

ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι.

ἐλεεῖν rekcija: τινα; ovdje je ispušten izravni objekt kao dopuna infinitiva, a dodan je prijedložni izraz uzročnoga značenja; LSJ ἐλεέω ističe upravo ovo mjesto: ἐ. [τινα] ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι Antipho 1, 27; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

προσῆκει § 231, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu s ulogom subjekta § 491

τοῖς ἐκουσίοις sc. ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, paralelizam prema gornjemu ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις

Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνον

αὕτη

οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους

αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσασ'

ἀπώλεσεν,
οὕτω καὶ
αὐτὴ
ὕφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου
ἀπολομένη,
καὶ
μὴ τυχοῦσα
μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς
παρ' ὑμῶν,
τῆς δικαιοσύνης
ἂν τύχοι
τιμωρίας.

Καὶ ὥσπερ... οὕτω καὶ poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu u korelaciji s rečenicom koju uvodi korelativ οὕτω: „i kao što... tako i...”

αἰσχυνθεῖσα rekcija: τινα; § 296

δείσασ' rekcija: τινα; § 267

ἀπώλεσεν rekcija: τινα; § 318, augment § 238

ὕφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου „ako je pogubljena od vas i pravednosti”

ἀπολομένη § 254

τυχοῦσα rekcija: τινος; § 254 (osnove § 321.19)

ἂν τύχοι rekcija: τινος; potencijal sadašnjji, prevedite kondicionalom § 464.2; § 254 (osnove § 321.19)